

Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение
“Токуминский детский сад”

Дьарык кэниспиэгэ

Тиэмэтэ: “Айылҕабытыгар харыстабыллаахтык сыһыаннаһахха” улахан
бөлөх оҕолоругар аналлаах.

Иитээччи: Борисова Виктория Николаевна,
МБДОУ “Токуминский детский сад”,
с. Токума, Верхоянский улус.

Дьарык кэниспизгэ “Айылҕабытыгар харыстабыллаахтык сыһыаннаһыахха” улахан бөлөх оҕолоругар аналлаах.

Сыала- соруга: оҕоҕо айылҕаҕа, төрөөбүт дойдутугар харыстабыллаах сыһыаны иитии. Айылҕаны харыстыырга, бэйэ кэнниттэн хомуна сылдьарга үөрэтии. Айылҕаҕа тапталы иитии.

Дьарык барыыта: (Оҕолор суохтарына группа иһигэр кумааҕыны, сыһы ыһан кэбиһэбин). Оҕолор киирэллэр.

-Оҕолор, көрүң эрэ, бу кимнээх ыспыттарый? Ыһан баран того хомуйбатахтарый, эһиги көрдөххүтүнэ хоспут иһэ маннык ыһылаҕаһа үчүгэй дуу? (оҕолор эппиэттэрин истэбит).

(Аны айылҕаны ыспыт, хартыыналары слайд (презентация) көрдөрөбүн).

-Оҕолор, бу хартыынаҕа туох көстөрүй? (Оҕолор эппиэттэрэ). Айылҕабыт бу курдук ыһыллыбыта үчүгэй дуу, кимнээх бу курдук ыһаллар, кыылар дуу, дьоннор дуу?

-Айылҕабыт маннык ыһыллыбыта, кыыларга да, үүнээйилэргэ да уонна биһиэхэ дьонно эмиэ олус буортулаах. Айылҕабыт маннык буолбатын курдук биһиги тугу гыныахтаахпытый? (Оҕолор эппиэттэрэ).

- Оҕолор, биһиги билигин «Аһын, таптаа кэрэни» хоһоон ааҕыахпыт.

Үүнэн турар сибэккини

Үлүбүөй эн үргээмэ,

Үрүмэччи барахсаны

Үлүһүйэн үргүтүмэ.

Хагдарыйбыт кэмнэригэр

Хатын маһы хамсатыма,

Хаары ыраас эрдэбинэ

Халтай кэһэн киртитимэ.

Мичээринэн мичилийэн

Араначчылаа үтүөнү,

Мэлдьи күннүү чэмэлийэ

Аһын, таптаа кэрэни.

-Бу хоһоонно этиллэрин курдук биһиги айылҕабытын харыстыахтаахпыт, кэрэни кэрэхсиэһтээхпит.

Аны билигин биһиги опыт онорон көрүүхпүт.

-Бастакы биһиги салгынынан опыт оноруохпүт, салгын диэн тугуй, салгын харахпытыгар көстөр дуу? Сибииһэй ыраас салгын барыбытыгар олус наадалаах.

(Бэйэм тутан олорон көрдөрөбүн). Чүмэчи уматабын уонна үрдүгэр үрүң өннөөх бүлүһэни тутабын, онтубут хараарар.

-Оҕолор, көрүн эрэ, туох буолла? Тоҕо маннык буолла, мань көрөн туох дии санаатыгыт? (оҕолор эһпиэттэрин истэбин).

- Көрүн эрэ, маннык баһаардар буоланнар, араас сыһы, эрэһиинэни, пласмаһы уоттааммыт салгыммытын ити курдук киртитэр эһиппит. Ол барыта инник тарҕаннаһына, кирдээх салгынынан тыһнар доруобуйаҕа олус буортулаах.

Физминутка. Оҕолор, остуол тула турдубут, бэйэ- бэйэбитигэр мэхэйдэспэт гына. «Биһигини тула тыал үрэр, илиибитин уунан хамнатабыт, уна, ханас өттүгэр, тыалбыт хайаҕа кэлэн иннибит, аны хайа буолабыт, үрдүк-намыһах хайалар, атаһыт төбөтүгэр турабыт, онтон тобукпугугар олоробут. Аны сэбирдэх буолан тэлээрдибит, миэстэбитигэр туран эргийэбит». Сөп, маладьыастар сынһанныгыт дуу? Салгы бардыбыт. (Слайдка ото-маһа өлбүт ойуур хартыһналары көрдөрөбүн).

-Оҕолор, эһиги санааһытыгар бу ойуур тоҕо маннык буолбутуй? (оҕолор эһпиэттэрин истэбин).

-Биһиги ойуурга бу курдук батареялары, маннык лампалары, аҕалан быраҕар буоллахпытына, бу курдук буолар. Бу батареяларга кислота баар, маннык лампалар ртуттаахтар, ол бу буурга инэр, ардах түстэһинэ ууну кытта аллара туһэр. Үүнээйилэрбит буурга, сиргэ туохтара баар этэй? Сөп, маладьыастар, силистэрэ баар, үүнээйилэр силистэринэн аһаан үүнээллэр, улааталлар дии. Инник дьааттаах буортан ас ылан, үүнээйилэр өлөн хаалаллар.

Манньк батареялары, лампалары быраҕар анал сир баар буолуохтаах.
Оччоҕо айылҕабытыгар инник буорту буолбат.

Оонньуу «Сөбү-сыһаны бул». Айылҕаҕа сылдьар быраабыла хартыыналарын уонна онно утары хартыыналары көрдөрөбүн. Оҕолор ону быһааран булаллар.

-Оҕолор, билигин биһиги оонньуу оонньуохпут. Мин эһиэхэ хартыыналары көрдөрөбүн, эһиги тыаҕа сөптөөхтүк сылдьарга аналлаах хартыыналары булан ылабыт.

- Сөп, оҕолор маладьыастар. Биһиги бүгүнгү дьарыкпыт манан бүттэ. Аныгыс дьарыкка салгыы дьарыктаныхпыт. Бүгүнгү дьарыктан тугу сананы биллигит, тугу сөбүлээтигит?